

Metsä, metsänhaltiat ja muuta metsän väkeä

Kansalaisen metsäkoulu – Metsäläisen kansakoulu 1.10.2021 Kainuun opisto

Teksti: Kerttu Lammassaari, Kajaanin Kalevalaiset Naiset ry ja Lea Lihavainen, Opintokeskus Sivis
Kajaanin Kalevalaiset Naiset ry:n ohjelmaosiossa esiintyi myös Eila Kostamo, kantele.

Metsä ja muu luonto on Kalevalassa lähes joka sivulla esiintyvä elementti:

”Mäet kylvi männiköiksi,
kummut kylvi kuusikoiksi,
kankahat kanervikoiksi,
notkot nuoriksi vesoiksi.

Noromaille koivut kylvi,
lepät maille leyhke’ille,
tuomet kylvi tuorehille,
raiat maille raikkahille,
pihlajat pyhille maille,
pajut maille paisuville,
katajat karuille maille,
tammet virran vieremille.

Läksi puut ylenemähän,
vesat nuoret nousemahan.
Kasvoi kuuset kukkalatvat,
lautui lakkapäät petäjät.
Nousi koivupuut noroilla,
lepät mailla leyhke’illä,
tuomet mailla tuorehilla,

katajat karuilla mailla,
katajahan kaunis marja,
tuomehen hyvä he'elmä."
Kalevala 1849, toinen runo

Metsänhaltioista Tapio, Mielikki ja Tellervo sekä muusta metsän väestä

"Tellervo, Tapion neiti,
metsäntyttö tylleröinen,
utupaita, hienohelma,
hivus kultainen korea."

Kajaanilaisen Kerttu Lammassaaren valmistamia
Metsänhaltia-aiheisia nukkeja Mielikki, Tellervo ja Tapio

Tapion ja **Mielikin** sekä maahisten ja muiden metsänhaltioiden tehtävänä on pitää huolta metsästä ja metsän eläimistä. Heidän vallassaan on metsänkulkijan onni. **Tellervo** ja **Tuulikki** ovat nuorempia metsänhaltioita. **Kuukkeli-lintu** on liitossa metsänhaltijan kanssa ja johdattaa ilkeät metsästäjät ja muut epätoivotut kulkijat harhaan turvatakseen metsänväen rauhan.

Kuukkeli on sielulintu, ja uskotaan, että kuukkelissa on kuolleen metsästäjän sielu.

Muurahaispesä on metsän linna, jossa asuvat maahiset. Heidän tehtävänä on muun muassa pitää huolta talvella nukkuvasta karhusta.

Joskus metsässä riehuu myrsky riipien puista oksia ja risuja ja lennättäen ne lopulta maahan. Sanotaan, että on satanut **Tapion viljaa**.

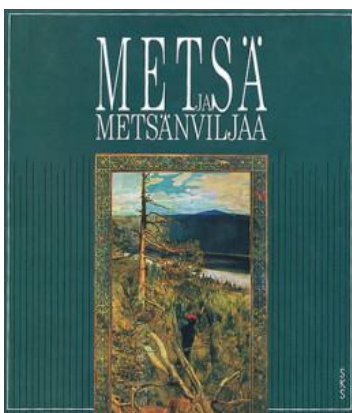
Metsässä voi joskus nähdä **Tapion pöydän**. Sellainen on matalana kasvanut kuusi tai kataja, joka on kasvanut leveyttä, mutta ei korkeutta. Tapion pöydälle on käyty uhraamassa metsänhaltialle, riistaonnen saamiseksi.

Vanha kansa uskoi, että metsään ja luontoon liittyvää väkeä eli voimaa oli kaikkialla, ja Suomesta tunnetaankin lukematon määrä erilaisia uhripaikkoja – pyhiä puita, lähteitä, kiviä ja kallioita. Metsänhaltia Tapio saattoi myös suutuspäissään viedä liikaa pyytäneen tai muuten sopimattomasti käyttäytyneen metsästäjän **metsänpeittoon**. Noiduttu ihminen kulki ympyrää eikä tunnistanut tuttujakaan paikkoja. Etsijöilleen eksynyt oli näkymätön eikä häntä kuultu, vaikka hän itse näki etsijänsä. Metsänpeitossa *”itä oli länsi ja pohjoinen etelä”*.

Lisää tietoa metsästä ja siihen liittyvistä uskomuksista ja kansanperinteestä esimerkiksi: <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2018/08/31/mielistele-mielikkia-lepyttele-tapiota-metsan-henget-paattivat-ihmisen>

Kalevalaseura on julkaissut kirjan **Metsä ja metsänviljaa** (1994, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura SKS), josta löytyy paljon mielenkiintoista tietoa suomalaisten ikaikaisesta suhteesta metsään:

”Metsä ja metsänvilja, puut, kasvit, eläimet, koko luonto on tämän vuosikirjan aiheena. Kulttuurintutkijat tarkastelevat, miten monin tavoin metsä ja metsän väki ovat lyöneet leimansa suomalaiseen perinteeseen ja kulttuuriin. He osoittavat, miten keskeinen tekijä metsä on ollut ja on yhä meidän ja muidenkin suomensukuisten kansojen tajunnassa. Metsän ongelmat ovat vetäneet puoleensa paitsi kokeneita tutkijoita, myös useita nuorempia kirjoittajia.”

<https://kalevalaseura.fi/vuosikirjat/metsa-ja-metsanviljaa/>

Laulan laulun metsän puille

*”Koivupuille laulun laulan, männyille runon rakennan, säkeet solmin sammaleista, soiton kuusista kokoaan. Teille puille laulun laulan, pyhille runon rakennan”. Erja Laakkosen (Polvijärvi, Pohjois-Karjala) runokirjasta **Metsä vastasi minulle** (2020, Kirjokansi). – Erjan runoja yhdistää itämerensuomalainen, suomalais-ugrilainen maailmankuva; runoissa ihailaan puita ja löydetään yhteys oleelliseen.*

Tuhma ei sitä tajua

*Pihan piirissä pidetty, korpimaita kulkematon, se ei kuule metsän ääntä, korvia osaton vailla.
Runolle ei kieli taitou, laululle ei kurkku ryhdy, tuntematta tietämättä, osaamatta taitamatta.*

*Kunpa kuulisi jokainen, tuulet korviin kantaisivat, vieraat viestit kuusikoista, oudot äänet
kallioilta, kumma laulu kantautuisi, sanat ei kotoista kieltä.*

*Ehkä ihminen heräisi, vapautuisikin unesta, mieli vastaisi tutulle, sydän paikalleen palaisi.
Tunnistaisi kuuluvaaksi, oman itsensä osaksi, järven laulun, puiden soiton, rummutuksen
louhikosta, veri koskena kävisi, sydän löisi paukاهدellen, suu jo lauluun yhtyisikin, käsi soitolle
kävisi. **Erja Laakkonen***

*(itäisessä kielenparressa, karjalan kieltä mukaellen, sanan ”tuhma” merkitys on läheinen käsitteelle
”ajattelematon”)*

Erja Laakkosen runokirjan kuvitus on Sanna Hukkasen.